

УДК 332.13:359.564 (477)

Опубліковано 12 січня 2021 року

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

ШЕПЕЛЬ Тетяна Володимирівна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки управління та адміністрування
Херсонський політехнічний фаховий коледж
Одеського національного політехнічного університету
УКРАЇНА

Анотація: Розглянуто головні проблеми зовнішньоекономічної діяльності Херсонської області. Визначено експортний потенціал та проаналізовано динаміку зовнішньої торгівлі. Наведено основні переваги галузей народного господарства в експортно-імпортних відносинах регіону. Проаналізовано динаміку товарної та географічної структур експортного потенціалу Херсонщини. Обґрунтовано необхідність збільшення частки наукомісткої продукції у структурі експорту області. Визначено перспективи розвитку зовнішньоекономічних відносин Таврії із країнами світу, з урахуванням сучасних торговельно-економічних інтересів. Узагальнено головні, негативні чинники впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності Херсонської області.

ВСТУП.

Економічна рівновага та фінансова стабільність держави - є найякіснішим індикатором економічно-соціального розвитку, як регіону, так і країни в цілому. Зі здобуттям незалежності України, державні інституції регулюють економіку в цілому та зовнішньоекономічну діяльність зокрема. Значення регіонів набувають виняткової ваги при формуванні сучасних механізмів реалізації зовнішньоторговельної діяльності. Географічне розташування Херсонської області сприяло важливому збільшенню двостороннього торговельного обміну та надало новий спектр можливостей для виходу на міжнародний ринок, в першу чергу з такими країнами, як: Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина та ін. На підставі Угоди про асоціацію [1], країнами визначено зобов'язання та терміни, стосовно ввізних мит у двосторонній торгівлі. По закінченні перехідного періоду, ЄС скасує українським товаровиробникам мита для

95,8% товарних груп. Однак критична залежність України від кон'юнктури зовнішніх ринків є одним із головних стримуючих факторів, що впливає на темпи економічного розвитку держави. Тому кризові явища у міжнародному економічному просторі обмежують можливості для нарощування потужностей вітчизняного експорту [2].

Розвиток зовнішньоекономічних відносин - є важливим напрямом діяльності органів державної влади при нарощуванні обсягів зовнішньої торгівлі. Значення регіонів набувають виняткової ваги при формуванні сучасних механізмів реалізації зовнішньоторговельної діяльності. Створення необхідних умов для сталого зростання показників зовнішньої торгівлі - є важливим упровадженням органами влади обласного рівня.

ОСНОВНА ЧАСТИНА.

Зовнішньоекономічна діяльність є однією з важливих умов економічного зростання будь-якої країни. На сьогодні вона характеризується швидкими змінами на світовому економічному, політичному та соціальному просторі [3].

Херсонська область активізує свою зовнішньоекономічну діяльність, яка включає зовнішню торгівлю товарами і послугами, прямі інвестиції як в державу, так і економіку інших країн. Інтеграція світового ринку, зростаюче значення експортно-імпортних відносин зумовлюють і надалі, взаємозалежність зовнішньої торгівлі та внутрішньої економіки. Нажаль, головним стримуючим фактором, що впливає на темпи економічного розвитку держави, залишається залежність України від кон'юнктури зовнішніх ринків.

Зовнішньоторговельна діяльність Херсонщини має яскраво виражену експортоорієнтовану специфіку. Формування зовнішньоекономічної діяльності та міжнародного іміджу області є важливим стратегічним курсом держави на європейську інтеграцію, а також успішність формування конкурентоспроможної продукції на міжнародних ринках збуту та інвестицій. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку регіону, формування позитивного міжнародного іміджу області набуває все більш актуального значення.

Невід'ємним елементом системи стратегічного планування на регіональному рівні є чітке розуміння про міжнародний торговельний простір. Херсонська область, за структурою економіки, є аграрно-

індустріальним економічним районом України. Землі сільськогосподарського призначення займають близько 2 млн. га, що в загальній структурі земельних угідь країни становлять найбільшу частку серед інших регіонів.

Географічне розташування Таврії є однією з найбільших об'єктивних її переваг. Вона знаходиться на Півдні України по обох берегах нижньої течії Дніпра і має вихід до Чорного й Азовського морів. Її площа становить 28,5 тис. кв. км. або 4,7% від загальної території України. Чисельність наявного населення станом на грудень 2019 р. становила – 1021774 осіб або 2,54% населення країни. Людські та природні ресурси безпосередньо пов'язані з розвитком регіону та формуванням підприємницького середовища [4]. (табл.1).

Таблиця 1

Кількість суб'єктів господарювання Херсонської області за 2017- 2019 р.р.

Кількість суб'єктів господарювання				
Рік	великого підприємництва	середнього підприємництва	малого підприємництва	мікропідприємництва
2017	2	281	7824	6918
2019	3	306	8202	7271

Джерело: розроблено автором на основі [5].

За підсумками 2019 року, у Херсонській області налічувалося 15782 підприємства, із яких: 306 відносилися до категорії середніх і 15473 - до малих. За аналізований період кількість МСП збільшилось на 9,52%. Водночас, в розвитку великих - похибка змінилась незначно. Даний рейтинг вказує на збільшення ролі та потенціалу малого та середнього бізнесу в економіці регіону (табл.2).

Таблиця 2

Обсяги зовнішньої торгівлі товарами за 2017-2019 р.р.

	Експорт		Імпорт	
	2017 рік тис. дол. США	2019 рік тис. дол. США	2017 рік тис. дол. США	2019 рік тис. дол. США
Україна	43264736,0	50054605,8	49607173,9	60800173,1
Херсонська область	289153,3	268128,7	201428,0	407103,8

Джерело: розроблено автором на основі [5;6].

За підсумками 2017-2019 років, зовнішня торгівля Херсонської області демонструє негативну динаміку (-2391975,4 тис. дол. США), що не характерно для більшості областей та України в цілому (+205675,8 тис. дол. США). В 2019 р. обсяги імпорту зросли по країні на 11192999,2 тис. дол. США та 205675,8 тис. дол. США - Херсонській області.

Основними експортерами регіону є міста: Херсон, Каховка, Нова Каховка, а також Скадовський та Олешківський райони. Переважна більшість наданих послуг та експортованої продукції виготовляється на підприємствах: ПАТ «Чумак», ТОВ «Смарт Мерітайм-Груп», ТОВ «Алеф», ЛТД», ТОВ «Механічний завод», ТОВ «Адоніс Мега Торг», ФГ «Інтегровані Агросистеми», ПП «Барбет» та ін. [7].

Динаміку експорту Херсонської області можна визначити в декілька етапів зростання та спаду. До 2013 р. обсяги експортованої продукції та послуг зростали, хоч і були незначні спади в аналізований період. В 2014 р. відбувся переломний період в політичному та економічному житті України. Об'єми експортованої продукції області значно знизилися майже в шестеро і обсяги імпорту почали переважати. Негативні тенденції в зовнішньоекономічній діяльності області спостерігалися один рік, але темпи процесів імпортозаміщення суттєво почали зростати і відбулося скорочення поставок продукції на 21024,6 тис. дол. США.

З 2017р. спостерігається стабілізація експорту товарів та послуг з регіону, що стверджує про поступове відновлення обсягів експорту продукції херсонських підприємств [6]. (рис.1)

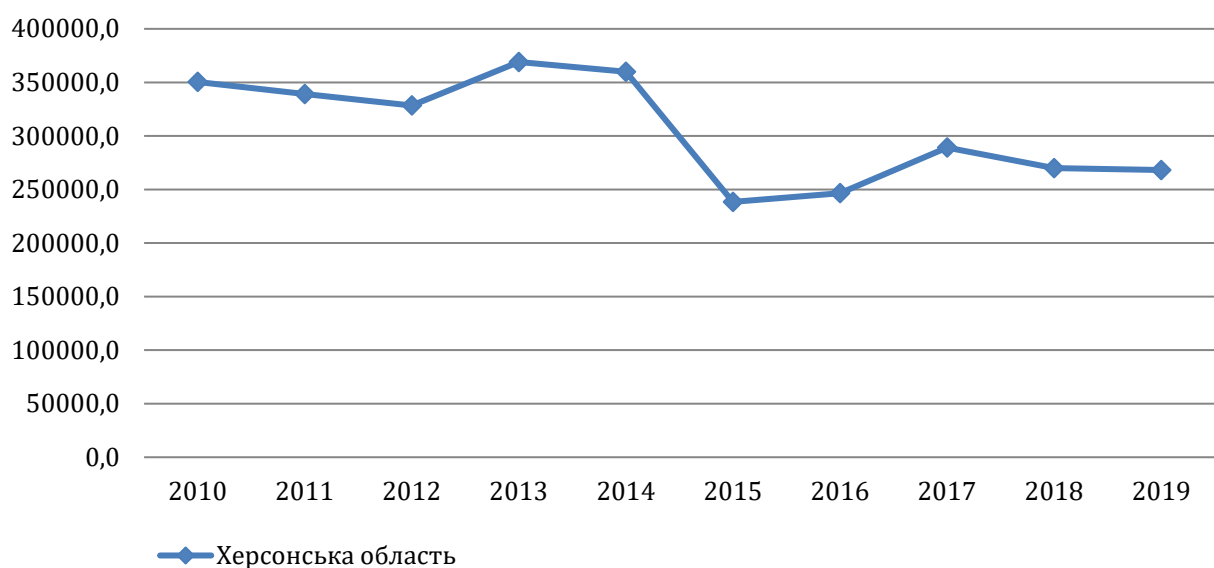

Рис. 1. Динаміка експорту Херсонської області

Переважну частку товарів експортовано до: Китаю - 7,12%; Польщі - 6,58%; Росії - 6,47%; Марокко - 5,84%; Туреччини - 5,23% від загального обсягу продукції. Разом з тим, обсяг експорту до країн-членів ЄС становив - 20122654 тис. дол. США, або 40,24% від загального обсягу. Варто зазначити, що порівняно з відповідним періодом минулого року збільшився обсяг експорту суден - на 45,8%, механічного обладнання - 26,5%, насіння і плодів олійних рослин - 25,2%.

В 2019 р. обсяг експорту товарів здійсненого підприємствами області становив 268,1 млн дол. США та зменшився на 0,7% (на 1,8 млн дол. США), імпорт - 406,2 млн дол. США та збільшився на 23,6% (на 77,7%). Від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу становить 138,0 млн дол. США, (у 2018 році - 58,5 млн дол. США) [6;7].

Негативна тенденція прискореного зростання імпорту та його випередження над динамікою власного виробництва обумовлена низькою конкурентоспроможністю українських товарів на світових ринках, яка спричинена, передусім, накопиченням суттєвих структурних диспропорцій в економіці країни на тлі низького рівня розвитку виробництва та його тривалої технологічної відсталості.

Тенденції соціально-економічного розвитку та наслідки науково-технічного прогресу породжують нові суспільні потреби, свідченням чого є зростання попиту на високотехнологічні й інноваційні товари. Однак відстала галузева й технологічна структура вітчизняної промисловості не в змозі задовольнити потреби внутрішнього ринку, що зумовлює високий рівень імпортової залежності [8]. На протязі останніх років провідними імпортерами та торговельними партнерами області стали: Китай - 15,13%; Росія - 11,48%; Німеччина - 9,84% та ін. Значна частка припадає на поставки наступних товарів:

- механічного та електричного обладнання - 63,2%;
- полімерних матеріалів, пластмас та виробів з них - 6,1%;
- хімічної продукції - 5,7% [6;9]. (табл.3)

Африка, Америка, Австралія та Океанія на сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України не є стратегічними у забезпеченні товарним імпортом. Їх сумарна частка у вартісному обсязі імпорту товарів в Херсонську область в 2019 р. становила - 15,1 %.

Таблиця 3

**Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами
Херсонської області 2019 року**

Країни	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис. дол. США	питома вага, %	тис. дол. США	питома вага, %	
Австрія	598319,5	1,19	657000,3	1,08	-58680,8
Алжир	584263,8	1,16	13426,0	0,02	570837,8
Бангладеш	442728,3	0,88	96374,0	0,15	346354,3
Білорусь	1549840,8	3,09	3751922,9	6,17	-2202082,1
Бурунді	53,6	0,0001	608,8	0,001	-555,2
Вірменія	131148,0	0,26	20098,4	0,03	111049,6
Гондурас	51,5	0,0001	6492,4	0,01	-6440,9
Гренландія	5,1	0,0001	9510,7	0,01	-9505,6
Греція	274211,5	0,54	311635,1	0,51	-37423,6
Єгипет	2254076,7	4,50	113149,5	0,18	2140927,2
Індія	2024052,4	4,04	741400,5	1,21	1282651,9
Іран	214727,4	0,42	48956,2	0,08	165771,2
Іспанія	1500801,3	2,99	844213,8	1,38	656587,5
Італія	2418875,4	4,83	2074753,7	3,41	344121,7
Китай	3593093,9	7,12	9204805,0	15,13	-5611711,1
Литва	410796,4	0,82	1144499,2	0,18	-733702,8
Ліван	372125,0	0,74	3144,8	0,005	368980,3
Ліхтенштейн	52,2	0,0001	632,2	0,001	-580,0
Малайзія	181606,2	0,36	230331,3	0,37	-48725,1
Марокко	2924070,2	5,84	100549,7	0,16	193520,4
Мексика	128973,3	0,25	179675,7	0,29	-50702,4
Нідерланди	1848424,7	3,69	765085,6	1,25	1083339,1
Німеччина	2383003,1	4,76	5986873,6	9,84	-3603870,5
ОАЕ	525937,3	1,05	80544,8	0,13	445392,5
Польща	3295846,6	6,58	4109083,2	6,75	-813236,7
Росія	3242815,8	6,47	6985013,5	11,48	-3742197,7
Румунія	1005591,3	2,01	645529,3	1,06	360062,0
Словаччина	709620,1	1,41	651805,4	1,07	57814,7
США	978635,3	1,95	3284435,8	5,40	-2305800,5
Туреччина	2619024,9	5,23	2355446,7	3,87	263578,2
Угорщина	1562809,4	3,12	1251100,5	2,05	311708,9
Франція	596505,8	1,19	1652665,3	2,71	-1056159,5
Чехія	920901,6	1,83	1165526,6	1,91	-244625,0
Швейцарія	127646,4	0,25	1592098,2	2,62	-1464451,8
Японія	249944,0	0,49	962896,3	1,58	-712952,3
Інші	4734027,0	9,45	9765380,4	16,06	-5031353,4
Усього	50054605,8	100	60800173,1	100	-10745567,3

Джерело: розроблено автором на основі [5;6].

Розвиток зовнішньоекономічних операцій, в Херсонській області, останнім часом характеризується негативними тенденціями, від'ємним сальдо товарообігу та незадовільною структурою експортно-імпортних відносин. Станом на 2019 р. імпорт перевищує експорт на 10745567,3 тис. дол. США. Від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу в порівнянні зі звітним роком зросло та становить 138,0 млн дол. США, (у 2018 році – 58,5 млн дол. США). Нажаль, область все більше набуває ознак сировинного прирідку великих держав, зі слабо розвинуеною в науковому та технічному плані економікою. (рис.2)

Рис. 2. Сальдо зовнішньоторговельних операцій за 2009–2019 р.р., тис. дол. США

В Стратегії розвитку Херсонщини [10] плануються зміни, стосовно географічної структури зовнішньої торгівлі. Більшу частину товарних потоків переорієнтувати з російського ринку на європейський, азіатський, американський та африканський.

З метою стимулювання експортної діяльності області протягом 2019 р. відділом зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного

співробітництва та протоколу Департаменту економічного та регіонального розвитку обласної державної адміністрації забезпечено оформлення та видачу 22 разових ліцензій на зовнішньоекономічні операції, загальною контрактною вартістю 912,68 тис. дол. США.[11]

Протягом 2019 р. керівництвом області, представниками бізнес-кіл та державних установ зарубіжних держав, зокрема: Туреччини, Литовської Республіки, Швеції, Бельгії, Німеччини, Польщі, Греції, Вірменії, Ірану проведено ділові зустрічі та підписано ряд договірних умов про співпрацю.

Важливою складовою частиною стабілізації господарської діяльності підприємств є зовнішньоекономічна діяльність, ефективність якої сприяє відтворенню експортного потенціалу, підвищенню конкурентоспроможності херсонських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах, забезпеченню економічної безпеки області [9;10]. Основу товарної структури експорту області традиційно складають: продукти рослинного походження – 43%, готові харчові продукти – 14%, деревина і вироби з неї – 11%, недорогоцінні метали та вироби з них - 8%, машини та обладнання – 8%.[6;7]. (рис. 3).

Водночас, в трійку лідерів експортних товарів області не потрапили: засоби наземного транспорту, полімерні матеріали, продукція тваринного походження та олійно – жирова. У цілому експорт товарів є достатньо диверсифікованим, але необхідно створити умови для збільшення виробництва товарів із більшою доданою вартістю та сприяти експортній діяльності малих та середніх підприємств області.

Структура зовнішньої торгівлі Херсонщини включає як експорт товарів, так і експорт послуг. Безпосередньо в області переважають: транспортні, інформаційні, роялті та ті, що пов'язані з використанням інтелектуальної власності та ін.

У сучасних умовах активна участь країни у світовій торгівлі пов'язана зі значними перевагами: вона дає змогу ефективніше використовувати наявні в країні ресурси, долучатися до світових стандартів науки і техніки, у стисліші строки здійснити структурну перебудову своєї економіки, а також повніше і різноманітніше задовольняти потреби населення.

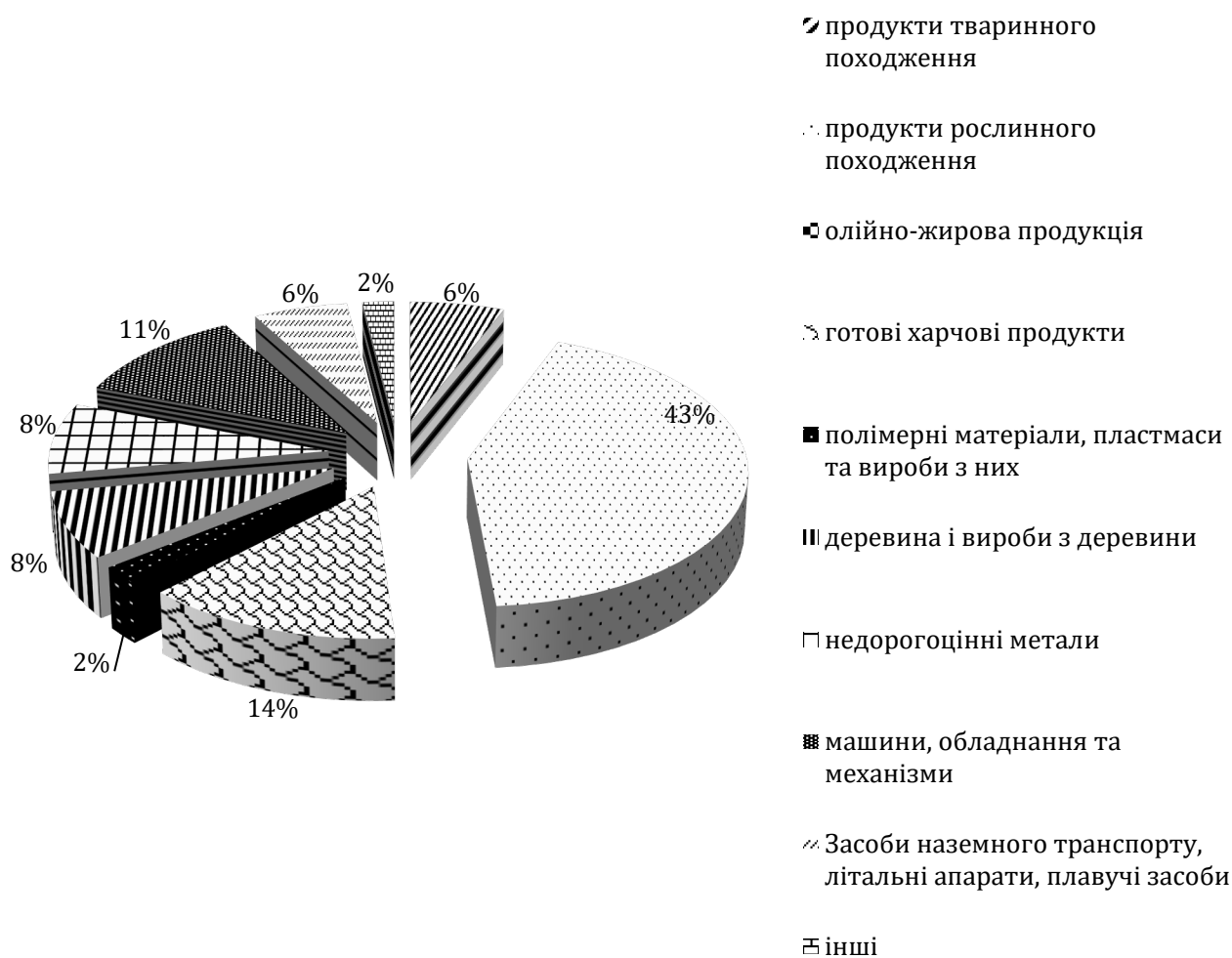

Рис. 3. Основні групи товарів, що експортувалися Херсонською областю в 2019 року

Аналіз показників експорту послуг Херсонщини за 2019 рік вказує на значну перевагу в експорті транспортних послуг - 61% та послуг із ремонту та технічного обслуговування - 26%. Дані групи становлять 87% усього обсягу експорту послуг із регіону (рис.4). Найменше користають попитом інформаційні, ділові, туристичні послуги та ін. У свою чергу, зростання імпорту інвестиційних товарів закладає основу для економічного розвитку області в майбутньому.

З урахуванням об'єктивних особливостей області існує потенціал до зростання та збільшення питомої ваги експорту послуг, пов'язаних із подорожами, а також послуг у сфері ІТ-технологій. Місцевій владі варто сконцентрувати зусилля на сприянні діяльності підприємств саме в зазначених сферах, які мають значний потенціал до зростання [7].

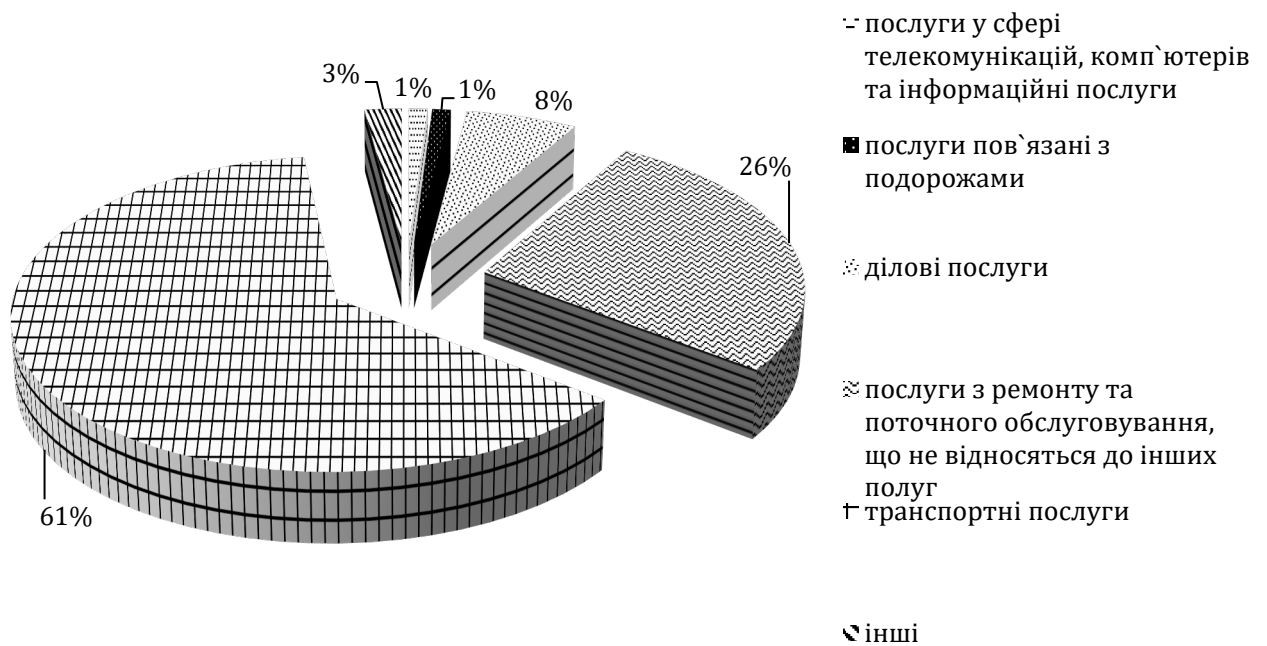

Рис. 4. Основні групи послуг, що експортувалися Херсонською областю в 2019 року

Важливою складовою частиною стабілізації господарської діяльності підприємств області є зовнішньоекономічна діяльність, ефективність якої сприяє відтворенню експортного потенціалу, підвищенню конкурентоспроможності херсонських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах, забезпеченню економічної безпеки України [7;9]. Головне місце займають питання визначення оптимальних рішень, спрямованих на вдосконалення зовнішньоекономічної політики Херсонщини, захист її економічних інтересів та прискорення економічного розвитку.

Таким чином, відповідні перешкоди в зовнішньоекономічній діяльності Херсонської області, можуть бути усунуті як державою, так і представниками бізнесу. До зони відповідальності підприємців відносяться - пошук партнерів, недостатність виробничих потужностей, невміння залучати фінансові кошти та інші причини. Конкуренція, недостатність попиту та інші причини відносяться до об'єктивних чинників, що формують середовище, у якому працюють підприємці малого та середнього бізнесу Херсонської області [7]. (рис.5)

Рис. 5. Причини через які МСП не планують виходити на зовнішні ринки

ВИСНОВКИ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Зовнішньоекономічна діяльність Херсонщини здійснюється у складних умовах. Зовнішня політика області характеризується, як здобутками української дипломатії, так і прорахунками.

Визначено головні завдання, які повинні бути вирішені в побудові сучасної моделі розвитку Херсонської області, а саме:

- налагодження міжнародного економічного і культурного співробітництва;
- залучення іноземних інвестицій в економіку південного регіону;
- створення умов збалансованого і стійкого соціально-економічного розвитку;
- підвищення рівня життя населення;
- розвиток підприємництва як провідного чинника соціально-економічного зростання;
- розвиток зовнішньоекономічної діяльності та активний вихід на міжнародні ринки;
- створення інформаційно-консультаційних центрів із підтримки експорту, у т. ч. сільгосппродукції;
- залучення підприємців області до налагодження партнерських відносин та виходу на світові ринки;
- активізації діалогу державних органів влади регіону та підприємців з питань реалізації зовнішньоекономічної політики держави на місцевому рівні [12].

Реалізація інноваційної моделі розвитку Херсонщини передбачає необхідність ефективного використання різних форм інтеграції у глобальний ринок підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Угода про асоціацію. № 1678-VII. (2014). Вилучено з URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
- [2] Чухраєва, Н. М. (2017). Сутність та структура експортного потенціалу промислових підприємств. Держава та регіони, (4-5), 73-77.
- [3] Про зовнішньоекономічну діяльність (Закон України). № 2139 – XII (1992). Вилучено з URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
- [4] Зовнішньоекономічна діяльність області (2019) Вилучено з URL: <https://khoda.gov.ua/ekonomichnij-rozvitok-xersonsko%25d1%2597-oblasti/zovnishnoekonomichna-diyalnist-oblasti/>
- [5] Державна служба статистики України. Вилучено з URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

- [6] Товарна структура зовнішньої торгівлі Херсонської області. (2019). Вилучено з URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/2171-2-2-zovnishnoekonomichna-diyalnist-ta-platizhnij-balans/zovnishnya-torgovlya/1009-tovarna-struktura-zovnishnoi-torgivli-regionu.html>
- [7] Аналітична довідка по Херсонській області. (2019) Вилучено з URL: <http://khersonska.land.gov.ua/>
- [8] Лиськова, Л. М. (2014). Підвищення експортного потенціалу України як передумова досягнення цілей регіональної торговельно-економічної співпраці. Європейські перспективи, (9), 12-18.
- [9] Агенція регіонального розвитку Херсонської області. (2019). Вилучено з URL: <https://khoda.gov.ua/ekonomichnij-rozvitok-xersonsko%25d1%2597-oblasti/agenc%D1%96ja-reg%D1%96onalnogo-rozvitku-hersonsko%D1%97-oblast%D1%96/>
- [10] Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. (Постанова КМУ). № 695 (2020). Вилучено з URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
- [11] Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі на період 2017-2021 років. Вилучено з URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-ekspornoji-strategiji-ukrayinidorozhnoji-karti-strategichnogo-rozvitku-torgivli-na-20172021-roki>
- [12] Якубовський, М. М. (2012). Внутрішній ринок як дзеркало проблем української промисловості. Економіка України, (8), 4–15.